

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора

Легези Євгена Олександровича на дисертацію

Долгополової Марини Олександрівни

на тему «Адміністративно-правове регулювання банкрутства як інструменту регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств в Україні», представлену до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Інститут банкрутства є важливим інструментом правового регулювання економічної діяльності, що забезпечує оздоровлення фінансового становища неплатоспроможних підприємств та захист прав кредиторів. В умовах сучасної економіки України, особливо на тлі триваючих євроінтеграційних процесів та реформування законодавства (ухвалення Кодексу України з процедур банкрутства 2019 р.), тема адміністративно-правового регулювання банкрутства є надзвичайно своєчасною. Новий Кодекс про банкрутство став «революційним» кроком, що прискорив процедури та мінімізував зловживання, але водночас зберіг прокредиторську спрямованість і виявив низку нових прогалин, які потребують подальшого вдосконалення моделі банкрутства. Отже, виникає об'єктивна наукова проблема – пошук оптимальних шляхів удосконалення адміністративно-правового механізму регулювання процедур неплатоспроможності.

Додатково слід врахувати контекст воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки України. У період війни життєво важливо, щоб усі інститути, що впливають на стабільність економіки, діяли безперебійно, зокрема й система регулювання неплатоспроможності ilcf.ua. Збереження ефективності процедур банкрутства в умовах воєнних та поствоєнних

викликів вимагає актуального нормативного регулювання. Більше того, міжнародні зобов'язання України (наприклад, Меморандум з ЄС щодо макрофінансової допомоги) передбачають необхідність удосконалення режимів банкрутства та гармонізації їх із правом ЄС. Таким чином, дослідження, спрямоване на комплексне осмислення та реформування адміністративно-правових засад банкрутства в Україні, є науково і практично актуальним, відповідає потребам державної політики економічної безпеки та інтеграційним пріоритетам країни.

Аналіз *зв'язку роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами* показує, що дисертація ґрунтується на положеннях Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 366-р, Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 476 від 30.04.2024 р; Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011, та в межах науково-дослідної теми кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара «Модернізація національного підходу до вирішення проблем правового захисту людини і суспільства у контексті сучасних глобальних викликів» (0122U001409).

Обґрунтування теми дисертації, її мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження. Розглядаючи теоретичну і прикладну складові розв'язання наукового завдання щодо адміністративно-правового регулювання банкрутства як інструменту регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств в Україні, комплексність при вирішенні завдань дослідження, зміст та доцільність основних положень, висновків, пропозицій і

рекомендацій, вироблених здобувачем зазначеної наукової праці, її слід визнати важливою для адміністративної науки.

Ступінь обґрунтованості висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Вивчені та проаналізовані положення дисертації Долгополової М.О. показують, що здобувач керується нормативними вимогами і рекомендаціями, які пред'являються до підготовки кандидатських дисертацій, дотримується сучасної методології та методів наукового дослідження, поєднує напрацьований під час підготовки роботи теоретичний, нормативний та емпіричний матеріал, використовує відповідний науковий інструментарій, досліджує практику застосування адміністративного та галузевого законодавства, аналізує, виробляє та пропонує адміністративно-правові заходи щодо регулювання банкрутства як інструменту регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств в Україні.

Зміст дисертаційної праці та публікацій здобувача вказує на вироблення у нього засад наукової компетентності, здатності використовувати методи наукового пізнання та робити самостійні висновки при вирішенні завдань юридичної науки.

Вивчення змісту наукової праці Долгополової М.О. показує, що здобувачем стосовно мети, об'єкта, предмета та задач дослідження методологічною основою обрано сучасні загальні та спеціальні методи наукового дослідження. Методи аналізу та синтезу – для дослідження наукових джерел і нормативних актів у сфері банкрутства, виокремлення структурних елементів механізму регулювання та узагальнення одержаних даних. Методи індукції та дедукції використовувалися при переході від конкретних прикладів і судової практики до узагальнених висновків щодо природи адміністративно-правового регулювання неплатоспроможності та навпаки – від загальних теоретичних положень до пояснення окремих явищ. Метод аналогії дав змогу провести паралелі між механізмами правового регулювання банкрутства та адміністративними процедурами в інших

сферах, що допомогло виявити спільні закономірності. Метод абстрагування застосовувався з метою виокремлення ключових ознак адміністративно-правового регулювання банкрутства, відмежування їх від другорядних характеристик і формування теоретичної моделі досліджуваного явища.

Позитивної оцінки заслуговує емпірична база дослідження, яку становлять відомості, що містяться на офіційних електронних веб-сайтах суб'єктів публічної адміністрації України, а також політико-правова публіцистика, довідкові видання та статистичні матеріали, результати анкетування студентів за тематикою дослідження.

Окремої уваги та виключно позитивної оцінки заслуговує опрацювання автором вітчизняних законодавчих й інших нормативних актів Верховної Ради України, акти Президента України і Кабінету Міністрів України, нормативні акти центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також міжнародні нормативно-правові акти, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Автором піддано науковому аналізу належну кількість літературних, наукових, законодавчих, спеціальних та інших джерел, у тому числі іноземного походження.

Аналіз основних положень дисертації дозволяє дійти висновку, що дослідження, враховуючи складність наукового завдання, обраного дисертантом для розв'язання, здійснено на належному теоретичному рівні з урахуванням сучасних положень вітчизняної адміністративної теорії, а також міжнародного досвіду адміністративно-правового регулювання банкрутства як інструменту регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств.

Отже, викладене дає підстави стверджувати, що сформульовані у дисертації основні положення, висновки, пропозиції й рекомендації є обґрунтованими, базуються на належній емпіричній базі, що забезпечує їх репрезентативність і достовірність.

Результати дисертаційного дослідження Долгополової М.О., які мають певний рівень наукової новизни, містяться у всіх розділах та висновках

дисертації, заслуговують на позитивну оцінку, як і дисертація в цілому, що виноситься на захист. Таким чином, дисертаційна робота є одним із перших комплексних досліджень щодо адміністративно-правового регулювання банкрутства як інструменту регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств, що ґрунтується на законодавстві України та законодавстві окремих країн світу.

Найбільш істотними результатами дослідження, що відображають його новизну і визначають внесок автора у розроблення зазначеної проблематики, є, зокрема, такі положення, висновки та пропозиції:

Вперше автором дисертації сформульовано авторське визначення поняття *«адміністративно-правове регулювання банкрутства»*, під яким запропоновано розуміти діяльність уповноважених суб'єктів публічної адміністрації щодо встановлення, реалізації та забезпечення виконання правових норм у сфері неспроможності (банкрутства) з метою впорядкування відносин неплатоспроможності, захисту публічних і приватних інтересів та підтримання економічної стабільності; обґрунтовано адміністративно-правову природу регулювання неплатоспроможності як інструменту реалізації державної економічної політики, зокрема показано, що державне втручання у процедури банкрутства через систему правових норм та діяльність органів влади спрямоване на захист економічного порядку, прав кредиторів і боржників, а також на запобігання негативним соціально-економічним наслідкам масової неплатоспроможності; запропоновано концепцію децентралізованої моделі управління процедурами банкрутства з елементами саморегулювання, яка передбачає перерозподіл повноважень від державних органів до саморегулювальних інституцій арбітражних керуючих та кредиторів і дозволить підвищити ефективність і гнучкість процедур банкрутства тощо.

Дисертантка наводить статистичні дані та факти, які ілюструють роботу цього механізму на практиці, досліджує ефективність державного контролю у сфері неплатоспроможності. Важливо, що в роботі висвітлено і

проблемні моменти чинної моделі: окреслено прогалини та колізії у нормативно-правових актах, виявлено недоліки координації між органами, що беруть участь у процедурах банкрутства, та проаналізовано типові зловживання в цій сфері. Комплексний аналіз дозволив авторці окреслити вимоги до вдосконалення адміністративного регулювання в сфері банкрутства. У третьому розділі сформульовано пропозиції та рекомендації щодо підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання неплатоспроможності. Спираючись на виявлені в попередніх розділах проблеми, здобувачка розробляє нову модель регулювання інституту банкрутства в Україні. Ця модель передбачає системну трансформацію механізму публічного управління у сфері банкрутства з урахуванням євроінтеграційних процесів та кращих зарубіжних практик. Зокрема, авторка пропонує шляхи імплементації положень Директиви (ЄС) 2019/1023 про превентивну реструктуризацію та раннє реагування на загрозу неплатоспроможності. В роботі обґрунтовано, що впровадження європейських стандартів щодо відновлення платоспроможності та збереження життєздатності бізнесу сприятиме мінімізації втрат кредиторів і боржників, наближаючи українське законодавство до права ЄС. Крім того, серед рекомендацій – вдосконалення вітчизняного законодавства для усунення виявлених прогалин (зокрема, уточнення окремих норм Кодексу 2019 р.), запровадження механізмів раннього моніторингу фінансового стану підприємств, удосконалення міжвідомчої координації в процесі банкрутства. Також запропоновано заходи щодо підвищення прозорості процедур та запобігання зловживанням, зокрема шляхом цифровізації процесів (автоматизації окремих стадій, створення єдиних реєстрів для моніторингу справ тощо).

У кінці розділу узагальнено результати впровадження рекомендацій: очікуваним ефектом є більш ефективне відновлення платоспроможності суб'єктів господарювання, зростання довіри інвесторів та кредиторів до процедур банкрутства, зміцнення фінансової дисципліни. Після основних

розділів наведено загальні висновки дисертації, де чітко сформульовано наукові положення, що виносяться на захист, і підсумовано, яким чином мету дослідження досягнуто шляхом вирішення поставлених завдань. У висновках акцентовано, що отримані результати становлять собою вирішення важливої наукової проблеми – забезпечення ефективного адміністративно-правового регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств – шляхом теоретичного узагальнення і розробки практичних рекомендацій. Таким чином, зміст роботи всебічно розкриває тему дослідження. Дисертаційна робота є завершеною науковою працею: структура логічно вибудована, розділи взаємопов'язані, а виклад матеріалу відзначається чіткістю та юридичною коректністю.

Наукова обґрунтованість отриманих дисертантом результатів і сформульованих положень не викликає заперечень. У роботі застосовано сучасний методологічний інструментарій, адекватний меті та завданням дослідження. Авторка продемонструвала глибоке володіння як загальнонауковими, так і спеціальними методами юридичного аналізу. Зокрема, використано системний підхід для цілісного розгляду механізму адміністративно-правового регулювання банкрутства, історико-правовий метод – для висвітлення еволюції законодавства, порівняльно-правовий метод – для аналізу зарубіжного досвіду та нормативних стандартів (зокрема європейських) у сфері неплатоспроможності. Широко застосовано формально-юридичний метод при інтерпретації норм чинного законодавства України (Кодексу з процедур банкрутства, підзаконних актів) та виявленні прогалин і колізій. Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані щодо процедур банкрутства, аналітичні матеріали державних органів та експертів, а також конкретні приклади судової практики – усе це посилює достовірність висновків.

Формулювання висновків і рекомендацій має логічний характер і спирається на наведені в роботі факти та аналіз. Кожне із положень, винесених на захист, підтверджене належною аргументацією: **ВИСНОВКИ**

дисертаційної роботи логічно впливають з отриманих результатів, а рекомендації базуються на виявлених закономірностях і узагальненнях. Наприклад, твердження про виконання адміністративним регулюванням у сфері неплатоспроможності ключових функцій (прогнозування, планування, контроль тощо) є добре обґрунтованим на основі досліджених даних. Пропозиції щодо вдосконалення законодавства також підкріплені аналізом недоліків чинних норм та врахуванням міжнародних зобов'язань України. В цілому, наукові положення дисертації відзначаються високим рівнем аргументації, внутрішньою несуперечливістю та відповідають реальним потребам правозастосування, що свідчить про достовірність отриманих результатів.

Варто відзначити, що дисертантка коректно користується джерельною базою. У роботі опрацьовано значний масив нормативно-правових актів (вітчизняних законів і підзаконних актів, актів Європейського Союзу тощо) та наукової літератури з тематики дослідження. Посилання на праці українських та зарубіжних учених свідчать про глибоке ознайомлення здобувачки з сучасним станом розробки проблеми. Жодних ознак академічного плагіату чи недоброчесності не виявлено – навпаки, дисертація є самостійно виконаною науковою працею.

Отже, можна зробити висновок, що всі основні положення, висновки і рекомендації дисертації є достатньо обґрунтованими. Достовірність отриманих результатів підтверджується належною методичною базою та узгоджується з практикою функціонування інституту банкрутства.

Значущість дисертації для науки та практики визначається актуальністю дослідженої проблематики, а також належним науковим рівнем наукової праці. Зокрема, висновки, пропозиції і рекомендації Долгополової М.О.. сприяють удосконаленню адміністративно-правового регулювання банкрутства як інструменту регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що у

дослідженні запропоновано варіанти для вдосконалення національного законодавства та підвищення ефективності функціонування інституту банкрутства. По-перше, очікується, що аналіз дозволить сформулювати конкретні пропозиції щодо оновлення нормативно-правових актів. Виявлені прогалини будуть обґрунтовані науково, що створить основу для законодавчих змін. Вже зараз окремі науковці вказують на спірність законодавчих положень та необхідність подальшого розвитку правового регулювання статусу арбітражних керуючих – отже, дисертаційне дослідження зможе запропонувати шляхи такого розвитку, зокрема чіткіше визначити права, обов'язки та відповідальність арбітражного керуючого. По-друге, удосконалення правового статусу і системи контролю за діяльністю арбітражних керуючих сприятиме підвищенню ефективності цього інституту. Збалансування їхньої незалежності з механізмами підзвітності та дисциплінарної відповідальності є необхідною умовою прозорості процедур.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертантка належним чином представила основні наукові результати своєї роботи в опублікованих працях. Згідно з поданими матеріалами, за темою дисертації опубліковано щонайменше три наукові статті у фахових виданнях України.

Перелік публікацій свідчить, що всі основні положення і висновки дисертації пройшли апробацію через фахове рецензування і стали надбанням наукової спільноти. Тематика публікацій повністю відповідає змісту дисертації, що забезпечує повноту розкриття наукових результатів. Важливо, що в роботах відображено усі складові дослідження: від теоретичних засад і аналізу національного законодавства – до порівняння з іноземним досвідом та пропозицій щодо реформування. Отже, можна констатувати, що здобувачка сумлінно виконала вимогу щодо оприлюднення основних результатів дисертації.

Загальний обсяг дисертації становить 216 сторінок, з них основного тексту – 201 сторінок, список використаних джерел – 15 сторінок (132

найменування). Кількість і рівень публікацій відповідають встановленим критеріям до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Рецензована дисертаційна робота є якісним дослідженням, однак декілька аспектів викликають **дискусійні питання та потребують уточнення**. Висловлені нижче зауваження мають на меті покращення окремих положень та ні в якому разі не зменшують загальної наукової цінності роботи:

1. У дисертації використано поняття «адміністративно-правове регулювання банкрутства» та «регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств». Вважаємо за потрібне було більш чітко розмежувати ці поняття. Банкрутство як комплекс судових процедур традиційно належить до предмету господарського права, тоді як роль адміністративного права полягає у встановленні правил і нагляді з боку держави. Авторці варто було б детальніше пояснити межі адміністративно-правового впливу у сфері банкрутства – які аспекти неплатоспроможності регулюються саме адміністративними засобами (ліцензування арбітражних керуючих, державний нагляд, координація органів тощо), а які залишаються виключно предметом судово-процесуального регулювання. Чіткіше визначення цієї межі посилює б теоретичну визначеність дослідження.

2. Пов'язане з першим зауваженням питання – це взаємодія норм адміністративного і господарського (процедурного) права у регулюванні банкрутства. У роботі було б корисно глибше розкрити, як саме адміністративно-правові механізми доповнюють судові процедури банкрутства. Наприклад, чи не виникає конфлікт між адміністративним наглядом за діяльністю арбітражних керуючих та незалежністю суду, що розглядає справу про банкрутство? Більш детальний аналіз точок дотику і розмежування між адміністративним та господарсько-процесуальним регулюванням неплатоспроможності міг би зробити дисертації ще більш переконливими.

3. Дисертанткою сформульовано низку прогресивних пропозицій щодо вдосконалення законодавства (зокрема, імплементація норм Директиви ЄС 2019/1023, запровадження системи раннього реагування). Однак деякі рекомендації залишаються дещо загальними. Хотілося б бачити більше конкретики щодо механізму реалізації запропонованих новацій на практиці. Наприклад, впровадження системи раннього виявлення загрози неплатоспроможності потребуватиме створення відповідної інформаційної системи моніторингу фінансового стану підприємств – хто саме має адмініструвати цей процес, який орган відповідатиме за аналіз показників і попередження кризових ситуацій? Більш детальне опрацювання питань реалізації запропонованих змін підвищило б прикладну цінність роботи для законотворців і практиків.

4. З огляду на те, що дослідження захищається у 2025 році, не можна обійти увагою вплив воєнного стану на сферу банкрутства. У роботі не в повній мірі розкрито зазначене питання, проте варто було б надати їй більше уваги. На час дії воєнного стану в Україні були запроваджені мораторії та спеціальні процедури (“воєнні” банкрутства). Було б доречно проаналізувати, як тимчасові законодавчі зміни впливають на ефективність адміністративно-правового регулювання неплатоспроможності, і чи враховані вони в запропонованій авторкою моделі. Розгляд цього питання додав би роботі актуальності та практичної значущості, адже після завершення війни очікується збільшення кількості неплатоспроможних підприємств, і система банкрутства має бути готова до таких викликів.

Варто підкреслити, що наведені критичні зауваження мають здебільшого рекомендаційний та уточнювальний характер. Вони вказують на можливості розширення або поглиблення окремих аспектів дослідження і можуть слугувати напрямами для подальших наукових пошуків авторки. Жодне із зауважень не ставить під сумнів основні результати та висновки дисертації і не знижує її загальної позитивної оцінки.

Зміст дисертації та її завершеність. У цілому науковий рівень рецензованої роботи дозволяє надати позитивну оцінку змісту дисертації, визнати її завершеною науковою працею, в якій автором досягнуто мети дослідження – комплексному аналізі адміністративно-правового регулювання банкрутства як інструменту регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств в Україні

Дисертаційне дослідження Долгополової М.О. характеризується системністю, належним доктринальним осмисленням предмета наукової праці, органічним поєднанням в ньому теоретичних і прикладних питань адміністративно-правового регулювання банкрутства як інструменту регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств в Україні

Актуальність теми дослідження, належний теоретичний рівень наукової праці, а також практична спрямованість дисертації забезпечують її суттєву цінність для адміністративної науки.

Дисертація оформлена відповідно до існуючих нормативних вимог і стандартів. Робота написана державною мовою, стиль викладення матеріалу – науковий, літературний, текст позбавлений граматичних та орфографічних помилок, а також технічних недоліків.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертацію написано державною мовою з дотриманням вимог наукового стилю. Дисертаційне дослідження Долгополової Марини Олександрівни містить посилання на використані автором джерела та літературу відповідно до чинного законодавства щодо авторських прав та академічної доброчесності. Всі випадки використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела, оформлені у належний спосіб. Аналіз змісту дисертаційного дослідження та наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації свідчить, що вимоги щодо академічної доброчесності дисертанткою дотримано. Порушення і академічної доброчесності не виявлено.

ВИСНОВОК.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Загалом є достатні підстави для висновку про те, що представлена на рецензування дисертація Долгополової Марини Олександрівни на тему: «Адміністративно-правове регулювання банкрутства як інструменту регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств в Україні» є самостійним комплексним дослідженням високо науково-теоретичного та практичного рівня, має аргументовані положення наукової новизни, відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), має теоретичне та практичне значення.

Представлена дисертаційна Долгополової Марини Олександрівни на тему: «Адміністративно-правове регулювання банкрутства як інструменту регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств в Україні» є завершеною, сформульовані у ній наукові результати містять елементи наукової новизни, які мають теоретичне і практичне значення для науки кримінального права і процесу.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283 та від 19 травня 2023 року № 502), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»

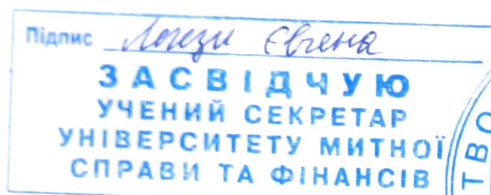
(постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44). Автор дисертації – Долгополова Марина Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Опонент:

**професор кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів,
доктор юридичних наук, професор**

Євген ЛЕГЕЗА

Тетяна Коржукіна